

Den plyndrede stenkiste

Dette er historien om en tysk soldats eventyr i den danske forhistorie. Soldatens navn er ukendt, mens hans gerninger er blevet opdaget og registreret ved en arkæologisk udgravning i sommeren 2010.

Denne sommer påbegyndte museet en mindre udgravning af en gravhøj på Hvorup øvelsesterræn i Nørresundby. Hen over højen, ligger en militær forhindringsbane, der efterhånden havde sat sine spor på højen og truet dens tilstand så meget, at det blev besluttet at gøre noget ved det. Ved en prøvegravning blev det vurderet, at den resterende del af højen var så ødelagt at man burde udgrave den for dermed at sikre informationer og oplysninger på forsvarlig arkæologisk vis. Udgravningen blev bekostet og nøje fulgt af forswarets bygge- og etablisementtjeneste.

Idet højen ligger i øvelsesterrænet, der er præget af plantageskov, var der også en del træer, der skulle fjernes, før en udgravning kunne gennemføres. Med rendegraver blev dele af højfylden forsigtigt fjernet og de forskellige anlægskonstruktio-

Stenkisterne med dæksten.
Skyttegraven er markeret med
rød og plyndringshullet er vist
med en grøn pil.

*Stenkisterne uden dæksten.
En stregtegning af en soldat med
en feltspade er forsøgt placeret i
skyttegraven.*

*Bemærk den lille stenkiste med
intakt gravinventar til venstre
i billedet.*

oner fremkom umiddelbart under overfladen. Det stod hurtigt klart, at der var tale om en gravhøj med en stenkistebegravelse. Stenkisten var konstrueret af flade kantstillede, kropsstore sten med store flade sten som låg.

Genudgravning

Umiddelbart vest for stenkisten var der en nedgravning på 2,8 x 0,7 meter, der i første omgang blev opfattet som en sekundær begravelse. Nedgravningen stødte dog sammen med den store stenkiste i dennes nordlige ende. I den sydlige ende lå en samling knyttnævestore sten, der blev tolket som resterne af en stenlægning i bunden af graven. De første iagttagelser pegede altså mod en grav anlagt i højen nogen tid efter stenkisterne. Derfor blev udgravningsmetoden også planlagt til at være lige så omhyggelig som normalt ved denne type gravanlæg. Det vil sige, at fylden langsomt bliver fjernet med graveske og derefter soldet gennem et finmasket net, så man ikke overser de små genstands- eller knoglefragmenter. Ved nogle af de første soldninger af det opgravede materiale fremkom både knoglefragmenter og bittesmå stykker bronze. I de næste soldninger begyndte der at dukke patronhylstre op sammen med flere knoglefragmenter. I sådan en situation begynder de grå hår at dukke frem i hårbunden på arkæologer, og man begynder at tvivle på sine tolkninger og iagttagelser. Når den første tvivl har lagt sig, gennemgår man alle sine iagttagelser igen og danner nye tolkninger. I og med at genstandsinventaret lignede noget man kunne forvente at finde i en grav fra bronzealderen, med undtagelsen af de moderne patronhylstre, begyndte vi at se på

Bronzefibula med oprullede spiralender fra den lille stenkiste.

nedgravningens størrelse og placering. I den nordlige ende var der et sammenfald mellem den store stenkiste og nedgravningen. Det vil sige, at man har kunnet se stenkistekonstruktionen stikke ud af siden i nedgravningen. Ved nærmere granskning af den ellers intakte stenkiste så vi pludselig, at der manglede en sten i hjørnet og at fylden inde i stenkisten var meget løs. Selv om planen var at undersøge nedgravningen færdig før vi udgravede stenkisten, besluttede vi at begynde at udgrave stenkisten.

Med hjælp fra nogle stærke officerer fra kasernen og under mediedækning af TV2 nord, blev dækstenene på stenkisten forsigtigt løftet til side. Herefter begyndte udgravningen på samme måde som den sekundære grav. Under soldningen af gravfylden kom der hurtigt knoglefragmenter og små bronzegenstande frem. Efter lidt tid kom der også her patronhylstre. Det tog ikke lang tid at tømme graven fuldstændigt efter fundet af patronhylstrene. De var jo helt klart et tegn på, at graven havde været plyndret.

Efter at have været rigtig mange forskellige tolkningsmuligheder igennem begyndte brikkerne så småt at falde på plads. Vi havde dagligt besøg af soldater fra kasernen idet terræforhindringsbanen stadig var i brug under udgravningen. Enkelte soldater var endda så fokuserede, at de ikke opdagede, at forhindringen hen over gravhøjen var fjernet, og at der lå to arkæologer og udgravede en stenkiste. De løb simpelthen tværs over udgravningen, for derefter at kigge sig lidt undrenede tilbage over skulderen. De fleste stoppede dog op og fik en lille forklaring om, hvad der skete. Det var under en af disse samtaler, emnet skyttegrave kom på tale, og vi begyndte at spørge ind til konstruktionen af disse. De blev beskrevet som 2,5 x 0,5 meter og ca. så dybe, at en soldat kunne sidde på hug og være usynlig fra overfladen. Beskrivelsen passede utroligt godt på den sekundære grav og forklarede samtidig de mange patronhylstre. Der tegnede sig hurtigt et billede af to soldater, der under en øvelse graver sig ned i en forhøjning i terrænet (gravhøjen). De støder på en samling sten i den ene ende og

beslutter sig for at undersøge det nærmere. De kan sikkert se, at der er et hulrum inde bag stenene, og de fjerner et par af de mindre sten for at kunne få en arm ind. Med en feltspade begynder de at rage genstande og knoglerester til sig. De sten, der ligger i bunden af graven som et sirligt lagt stentæppe, bliver smidt ned i den ene ende af skyttegraven. Måske er det foregået om natten i skæret af en lommelygte, for de overser de små bronzegenstande og et flintsegl, der også ender i skyttegraven. Senere bliver øvelsen så prioriteret højere end gravrøveriet, og de får løsnet et par skud. Patronhylstrene ender i bunden af skyttegraven og i den opgravede jord. Da hullet bliver dækket igen, kommer flere af patronhylstrene ind i stenkisten.

Men hvem er det så, der har plyndret stenkisten? De omtalte patronhylstre, som er det eneste spor af soldaterne, var alle lavet af lakeret jern/stål og af typen 8-57. Ifølge lokalhistoriker Erik Nordentoft, Marineforeningen, var det tyskerne, der fremstillede disse under anden verdenskrig. Der er således stor sandsynlighed for, at det er en tysk soldat, der har affyret disse patroner under en øvelse eller lignende og i et roligt øjeblik har været på opdagelse i en stenkistegrav fra bronzealderen.

Grave fra bronzealderen

Men lad os vende tilbage til den forhistoriske virkelighed, der jo var det egentlige formål med udgravningen. Efter at dækstenene var løftet stod det klart, at der var tale om to sammenbyggede stenkister: den store stenkiste, der var orienteret stik nord-syd med en lille tilbygning mod syd, samt den lille stenkiste, som viste sig at være intakt. Heri lå de brændte knogler fra et voksent individ samt et bronzespænde som gravgave. Spændet daterer begravelsen til ældre bronzealders periode II-III, hvilket svarer til 1500-1000 f.Kr.

De to sammenbyggede stenkister lå forholdsvis højt i gravhøjen og indikerede dermed, at højen kunne gemme endnu en begravelse i niveau med den oprindelige overflade. Dette viste sig også at være tilfældet. Ca. 60 cm under stenkisten og direkte på det oprindelige muldlag fremkom en stenlægning bestående af knytnævestore sten. Den var 2,6 x 0,7 m, orienteret nord-syd og beliggende nøjagtigt under stenkisten. Denne originale begravelse var dog fundtom. Det vil sige, at der ikke var noget spor af afdøde eller dennes gravgaver. Der var heller ingen spor af plyndring, så gravgaverne har sandsynligvis været af

Den nederste grav i højen set fra syd. På lejet af sten har den afdøde ligget med gravgaver af organisk materiale. Det var hverken spor af afdøde eller gravgaver bevaret.

organisk materiale, træskåle eller benredskaber. Dateringen er således svær at fastslå, men den er ældre end stenkisterne og skal nok henføres til dolktiden. Ritualet med at bruge samme gravhøj flere gange er ikke ukendt i tiden omkring stenalderens slutning og bronzealderens begyndelse. Mange af de kendte stenkister er netop konstrueret i ældre tiders gravhøje.

Således slutter historien om en udgravning med mange perspektiver. Den gav et indblik i begravelsesritualerne på overgangen mellem stenalder og bronzealder, men også et øjebliksbillede i brugen af øvelsesterrænet i tiden under/efter anden verdenskrig.